

BODOR PÉTER

Gyámról, gondnokról és ezek
vagyonkezeléséről.

H.é.n.

Diss. A 29

Magánjogi doktori értekezés.

ES A

Gyámról, Gondnokról és ezek vagyón-
kezeléséről.



Diss. | A 29

Irta : Bodor Péter
IV.é.J.h.

Tartalom:

Források:

7 old.

A gyámságról és gondnokságról általában 3 old.

A gyám és gondnok vagyonkezelése 76 old.

F o r r á s o k :

Nizsalovszky Endre : Magyar Családi jog.

Berzsenyi Ödön : A korszerűsített Gyámtörvény.

Csorna Kálmán : Gyámsági jog és jogszolgáltatás.

Szászy István : A Szovjetunió Magánjogának alapelvei.

Kolozsváry Bálint : Magánjog.

Meszlényi Arthur : Gyámság című tanulmánya a Magyar Jogi
Lexikon III. kötetében.

Szladits Károly : A Magyar Magánjog vázlata.

A gyámságról és gondnokságról általában.

Korunk átfogó és általános eszméje kétségtelenül a szociális gondolat. A modern szocialista állam a gyengébbnek nemcsak védelmét, de felemelését egyik legfőbb feladatai közé sorolja. Ennek érdekében anyagi előkifej-

tést vállal, intézményeket létesít s e feladat előmozdítására a közhatósági szerveket különleges feladatkörrel ruhézza fel.

A szociális eszmék célkitűzéseit a magyar jogalkotás részben már megvalósította, amikor az általános jogtól sokban eltérő különleges jogszabályokkal igyekezett a védelemre leginkább rászoruló kiskorúak és gondnokoltak fokozottabb jogvédelmét biztosítani.

A gyámolításra, védelemre szoruló személyek-

nek gyámolitást, védelmet a primitív jogrendszerben a család és a rokonság adott. A család által nyújtott védelem mellett a jogfejlődés során kialakult a közület, az állam által adott védelem, különösen az esetben, ha a család ezt a védelmet megadni nem tudná, vagy ha ez a védelem elégtelen lenne.

E védelem érdekében jogunk a szülő és a gyermek közötti viszonyt részletesen szabályozza. Teszi ezt azért, mert a gyermek ebbeli állapotánál fogva ügyei

vitelére nem képes oly mértékben, mint a nálánál ugy testileg, mint szellemileg fejlettebb szülő, akiknek támogatására szorul érdekei védelmében.

Kétségtelen, hogy a kiskoru érdekei védelmére elsősorban a szülők hivatottak, de ez az érdekvédelem akkor is fennáll, amikor a szülő e hivatását valami oknál fogva képtelen betölteni, vagy már nincs. Ebben az esetben lép előtérbe a gyám, aki hivatott e feladatkör betöltésére. Azonban a szülő és a gyermek közti jogviszony

nem azonos a gyermek és gyám közti jogviszonnyal. Nem azonos elsősorban azért, mert a gyámi tisztség nem azonos a szülői hatalommal, melynél fogva a gyám és a gyermek érdekei nem versenyezhetnek egymással, hanem csupán a kiskoru érdekei érvényesülhetnek. Nem azonos másod-sorban azért, mert míg a szülő a kiskoru ügyei intézésében szabadabban járhat el, addig a gyám ezt nem teheti, mivel a szülőnél sokkal fokozottabb ellenőrzés alatt áll a gyámhatóság részéről.

A gyámság tehát családjogi intézmény. Rendelése, hogy szülői hatalom alatt nem álló kiskoru gyermek személyi és vagyoni ügyeinek irányítását eszközölje a gyámhatóság ellenőrzése mellett. A jogrend tehát a gyámság intézményével a kiskoru gyermekek mindennemű ügyeinek gondviseléséről kíván gondoskodni oly esetben, amikor a kiskoru nem áll szülői hatalom alatt. /Gyr. 3.§. 1.bek./ A Gyámtörvény ennél szűkebb körű volt, mert csak atyai hatalomról szólt.

A gyámság tehát kizárólag a kiskorúak vagy ilyenekül tekintendők érdekében és számára áll fenn, ami kitűnik a gyámtörvényből és a gyámrendeletből is, melyek szerint minádzon kiskorúak, aki atyai /szülői/ hatalom alatt nem állanak, gyámság alá helyeztetnek.

Tehát gyámság alá kerül az a kiskorú

1/. akinek mindkét szülője meghalt, a szülői hatalom gyakorlására jogosult örökbefogadó szülője nincs, illetőleg örökbefogadó szülője is meghalt,

2/. akinek életben lévő /esetleg mindkét/ szülője szülői hatalmát megszüntették, vagy felfüggesztették,

3/. aki mint házasságon kívül született gyermek a szülő kiskorúsága következtében nem kerül szülői hatalom alá,

4/. aki, mint házasságon kívül született gyermek nem áll az anya szülői hatalma alatt és az atya szülői hatalmát megalapító ténykörülmények nem valósulnak meg.

A fentiekből következik tehát, hogy általában csak a szülői hatalom hiányában kerül sor a gyámságra, de előfordul az is, hogy ép azért vesztí el a szülő a gyermek feletti szülői hatalmát, mert a gyermek gyámság alá került. Ilyen eset áll elő az intézeti gyámság esetében. /Gyr. 13.§./

A kiskorúak tehát mint látjuk a fentiekben gyámság alá kerülnek. Viszont az életkor szerint önjoguságát elért, tehát nagykoru személy esetében is elő-

fordulhat annak szükségessége, hogy ő maga gondnokság alá helyeztessék. Ennek a szükségességnek oka előállhat akár testi, vagy szellemi, tehát egészségi állapota, akár életkörülményei miatt azért, mert ennek folytán személyi, vagy vagyoni ügyei önálló vitelére képtelen. Tehát ily esetben ezek a nagykorúak is érdekvédelemre szorulnak, aminek folyamányaként ők gondnokság alá helyeztetnek. Ilyen helyzetben vannak pl. a nem kiskorú elmebetegek, a tartósan távollévők, akik a visszatérésben

gátolva vannak, a tékozlók és a szabadságvesztés büntetésre elítéltek.

A gondnokság tehát épugy mint a gyámság családjogi intézmény, amellyel a nem teljes akaratnyilvánítási képességgel rendelkező egyén ügyeinek képviseléről, úgy személyi, mint vagyoni, esetleg csak vagyoni vonatkozásban gondoskodik a jogrend.

A gondnokság azonban nem egységes intézmény, sem a gondnokság alá helyezhető személyek, sem a gondnok

hatásköre szempontjából. Gondnok rendelhető ugy kiskoru, mint teljeskoru egyén részére. A kirendelt gondnok jogköre változó aszerint, hogy ki az, akinek ügyeit képviseli.

A kiskorúak feletti gondnokság azonban csak vagyonkezelés okából, vagy érdekeinek képviselése végett foghat helyt. A gondnokság alá helyezés a kiskorú cselekvőképességét nem érinti, mert ezek koruknál fogva ugysem önjogúak, továbbá mert a szülő vagy gyám jogkörét a kis-

koru személye felett a kiskoru gondnoksága nem érinti.

Akkor azonban, ha a gondnokság alá helyezésnek oka az önjogu személy hiányos, testi vagy szellemi állapota, ilyenkor a gondnokság alatt álló nagykoru jogi értelemben vett cselekvőképességgel többé-kevésbé nem bír. Ezzel szemben, ha a gondnokság alá helyezés az önjogu életkörülményeiből /távollét, szabadságvesztés/ adódó okból történt, a gondnokság a gondnokolt cselekvőképességét nem érinti.

Mig tehát a gyámság a szülői hatalom pótlására szolgál, addig a gondnokság nem. Jogunk mégis a két intézményt párhuzamosan, sőt jórésztben együtt szabályozza.

Jogunk a gyámságnak háromféle formáját ismeri.

A gyám a Gyámtörvényben foglalt elvek figyelembe vételével háromféle lehet, éspedig :

- 1/. nevezett,--
- 2/. törvényes- és
- 3/. rendelt gyám.

ad 1/. Nevezett gyám az, akit a szülői hatalmat gyakorló szülő a Gyámtörvény 34.§-a alapján a törvényben előírt alakszerűséggel ellátott végrendeletben vagy közjegyzői okiratban gyámul nevezett.

ad 2/. Törvényes gyámságra akkor kerül sor, ha nevezett gyám nincs vagy a nevezett gyám a gyámi tisztét nem veheti át, akkor a gyámság felmenő férfiakat rokonsági közelség szerint illeti, mint törvényes gyámot.

ad 3/. Rendelt gyám. Ha sem nevezett, sem törvényes gyám nincs, akkor a gyámhatóság rendel ki gyámot a rokonok meghallgatásával. /Gyt. 42.§./

A 10470/1945 M.E.sz. rendelet /Gyámrendelet/ 9.§. szerint nevezett gyám nem létében a törvényes gyermek felett a gyámság viselése az atyai nagyszülőket, utána az anyai nagyszülőket, ezután pedig -unokatestvérig bezárólag- az oldalrokonokat illeti. /Törvényes gyámság./
/Gyr. 9.§./

A 10470/1945 M.E.sz. rendelet tehát nem korlátozza a törvényes gyámságra hivatottak körét a nagyatyákra illetve a finembeli rokonokra, mint azt a Gyt. 39.§-a tette.

A rendelet 8.§.-a szerint nő is viselhet gyámságot, de csak akkor, ha törvényes gyámságra hivatott alkalmas személy nincs, vagy van ugyan a gyámságra alkalmas személy, de az a gyámi tiszttet nem vállalta el.

A nagyszülők közti sorrendet a gyámság vise-

lését illetőleg a törvény jelöli ki.

A rokonok közt a közelség foka dönt a gyámsági tisztt viselését illetőleg.

A Gyr. 9.§-a 2-bek. szerint pedig, ha a törvényes gyámságra azonos rokonsági fokon több személy jogosult, azok közül a gyámhatóság választ.

A gyámság további formája az "ideiglenes gyám". Ideiglenes gyámot fontos okból akkor rendel a gyámhatóság, amikor a nevezett, törvényes vagy rendelt gyám még nem

kezdte meg a működését. Erre az időre ideiglenes gyám
rendelhető. /Gyt. 69.§./

Ideiglenes gyám rendelhető továbbá a Gyt.
64.§-a alapján akkor, ha külföldi az országban kisgyer-
meket hagyott.

Ideiglenes gyám kirendelésének továbbá ak-
kor is helye van, ha az egyik szülő után a másik szülői
hatalom átvételére van hivatva, de mégis előáll bizonyos
közbenső idő, amely alatt fontos okból az ideiglenes

intézkedésre szükség van.

A 10470/1945 M.E.sz. rendelet /Gyr./ 10, 13 és 14. §§-ai rendelkeznek a gyámrendelés különös eseteiről. A 15, 16 és 17. §§-ai pedig a gondnokrendelés különös eseteiről rendelkeznek.

A gyámrendelés különös esetei:

1/. az ellenőrző gyámság,

2/. intézeti gyámság és

3/. Hivatásos gyámság.

ad 1/. Ellenőrző gyámot rendelhet a gyámhatóság a gyám mellé akkor, ha a gyámolt érdeke vagy a gyámsággal járó vagyonkezelés ezt indokolttá teszi, kivéve, ha ezt a gyámnevezésre jogosult szülő megtiltotta. /Gyr. 10.§./

ad 2/. Intézeti gyámság : az állami, valamint a kormányhatóságilag láttamozott szervezeti szabály alapján működő gyermekvédő intézetekre nézve a belügyminiszter akként rendelkezhetik, hogy az intézet a gondviselő-

se alatt álló gyermek felett a gyámságot az intézet erre hivatott szerve gyakorolja. /Gyr. 13.§./

ad 3/. Hivatásos gyám kirendelésére akkor kerülhet sor, ha tömegesen merül fel szüksége annak, hogy a gyámi tisztt viselésére hivatott vagy erre alkalmas személy nincs. Ilyenkor a gyámság a gyámi tisztt hivatásos ellátására kijelölt személyek közül rendel gyámot.

/Gyr. 14.§./

A hivatásos gyámság megvalósítását főleg az

indokolja, hogy a vagyontalan kiskorúak számára rendszerint nehéz a gyámságra alkalmas oly személyt találni, akitől a gyámi tisztség megfelelő ellátását lehetne várni.

A gondnok rendelés különös esetei pedig a következők :

1/. ismeretlen érdekelt jog megóvása érdekében rendelt gondnok,

2/. meghalt személy személyiségi jogának védelmére rendelt gondnok és

3/. közadakozásból gyűjtött vagyon kezelésére
rendelt gondnok.

ad 1/. Ismeretlen érdekelt joga megóvása érdekében a gyámhatóság akkor rendelhet gondnokot, ha kétséges, hogy valamely jogügyletben ki van érdekelve és a gondnok rendelés a bizonytalan vagy ismeretlen érdekelt jogának megóvása végett szükséges. /Gyr. 15.§./

ad 2/. Meghalt személy részére akkor rendel a gyámhatóság gondnokot, ha ez a meghalt személyiség jogá-

nak védelme érdekében szükséges. /Gyr. 16.§./

ad 3/. Közadakozásból gyűjtött vagyon kezelé-
sére vagy felhasználására a gyámhatóság akkor rendel gond-
nokot, ha nincs olyan személy, aki az előírt feltételek
mellett a vagyont kezelni és annak felhasználása felől
rendelkezni jogosult. /Gyr. 17.§./

A gondnok rendelés ezen esetei már az eseti
gondnokság körébe tartoznak.

A továbbiakban a gondnokság különböző formái-

ról fogk szólni.

A gondnokság lehet :

1/. törvényes,

2/, nevezett,

3/. ideiglenes,

4/. rendelt és

5/. eseti gondnokság.

ad 1/. A gondnokság legfontosabb esete a tör-

vényes gondnokság, mely megilleti a rokonokat megelőzően
elsősorban a gondnokság alá helyezett házassági közös-
ségben élő házastársat, mégpedig arra tekintet nélkül,
hogy melyik nemhez tartozik, másodszorban a gondnokság alá
helyezett szülőjét, elsősorban az atyját, azután az anyját
és csak ezek után következnek azok a rokonok, akiket a
törvényes gyámság is megilletne. A férjével együtt-élő nő
gyermeke felett a gondnoki tisztelet férje beleegyezése
nélkül viselheti. Örökbefogadott nagykoru esetében, ha a

kiskorúság idején kötött teljes hatályu örökbefogadás fennáll, az örökbefogadó szülőt a törvényes gondnokság a vérszerinti szülő előtt illeti meg. Házasságon kívül született gyermek esetében a megállapított atyát és a gondnokság alá helyezett atyai rokonait. /Nizsalovszky i.m. 329 o./

ad 2/. Ideiglenes gondnok rendelés történhet szükség esetén az elmebeteg részére akkor, amikor még a gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban van. /Gyt.

258.§./

Az ideiglenes gondnok hatásköre csak a gondnokolt személyi ügyeire és a vagyona feletti felügyeletre terjed ki.

ad 3/. Nevezett gondnokság a vagyonkezelő gondnok esetében lehetséges akkor, amikor a szülő, aki egyben szülői hatalmat is gyakorolja a gyámnevezésre előírt formások mellett a vagyon kezelésére külön gondnokot rendel.

Abban az esetben viszont, ha nevezett gondnok

nincs, úgy a vagyonkezelői gondnoki tisztség a törvényes gyámot illeti.

ad 4/. Rendelt gondnokság az, amikor a gyámhatóság hivatalból rendel ki gondnokot anélkül, hogy az a gondnokolt cselekvőképességét érintené. Ilyen gondnok rendelés történik azok részére, akik legalább 1 év óta ismeretlen helyen vannak, hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében akadályozva vannak, továbbá börtönbüntetésre elítéltek esetében. /Gyt. 28.§./

A rendelt gondnoksággal hasonló célu az u.n. háborus távollevők gondnoksága, mely az elhagyott javak sorsának rendezése körében vált szükségessé. Erre akkor is sor került, ha háborus távollevő nem volt még egy év óta távol, ismert helyen tartózkodott és a hazatérésben gátolva nem volt, vagy javai kezelésére maga is rendelt megbízottat, de anélkül, hogy ez a javak elhagyottá, nyilvánításának mellőzésére alapul szolgált volna.

ad 5/. Eseti gondnok rendelésére akkor kerül

sor a gyámhatóság részéről, amikor oly ügy lebonyolításáról van szó, melynek függőben tartása nem kívánatos, de annak csekély jelentősége miatt általános gondnok rendelése fölösleges, vagy pedig a meglévő törvényes képviselet érintetlenül hagyásával épen csak a szóban lévő ügyet szükséges a törvényes képviselő képviseleti hatalma köréből elvonni, vagy ha az érdekelt még nem született meg, vagy már meghalt, vagy ismeretlen, a vele való érintkezés nehéz vagy jogalanyiséga hiányzik.

Eseti gondnokot rendel a gyámhatóság :

1/. a méhmagzat részére, ha ennek élve születése esetében érdeke annak a szülőnek az érdekével, akinek szülői hatalma alá kerül, összeütközik. /Gyt. 30.§. b.pont./

2/. Ha még meg nem született személy van végrendeletben utóörökösnek nevezve, az örökhagyó halála után az utóörökös képviseletére akkor van gondnokrendelésnek helye, ha ez a hagyatéki eljárás során vagy ezen

kivül szükségesnek mutatkozik. /Gyt. 30.§. c.pont./

3/. A meghalt személy részére, ha erre a személyiség jogának védelme érdekében van szükség. /Gyr.

16.§./

4/. A hagyatéki eljárás során az ismeretlen helyen, vagy külföldön távollevő örökös és kötelesrészre jogosultak képviselőjére, akiket hirdetmény útján idéznek meg a közjegyző megkeresésére. /1894:XVI.tc. 54.§./

5/. Magyar állampolgár külföldön lévő ingó és

ingatlan vagyonának kezelése, valamint e vagyon állagának illetőleg értékének megőrzése céljából, ha a vagyon a háborúval összefüggő ok, a külfölddel való érintkezés akadályai vagy a rendelkezésre jogosult személye ellen valamely külföldi hatóság által alkalmazott kényszerítő intézkedés következtében gondozatlanul maradt. Ily gondnokot a pénzügyminiszter kivánságára csak Budapest főváros árvaszéke rendelhet ki /23.600/1948 M.E.sz.r./

6/. Csupán egy ügyre szóló gondnokrendelésnek

van helye akkor, ha valamely kiskorúnak vagy gondnokolt-
nak érdeke a szülői hatalmat gyakorló szülőjének, gyámjá-
nak vagy gondnokának, vagy az ugyanazon szülő, gyám vagy
gondnok képviselte alatt álló más személynek érdekével
összeütközik. /Gyt. 30.§. /

7/. A házasságon kívül született kiskoru kép-
viselésére azokban a perekben, amelyeket a kiskoru indit,
vagy ellene inditanak a házasságon kívül született gyer-
mek jogállásáról szóló törvény alapján, ha a kiskoru

szülői hatalom és nem gyámság alatt áll.

8/. Ha nincs oly személy, aki az ismeretlen helyen tartózkodó vagy a hazajövetelben és rendelkezésben akadályozott háztulajdonos képviselőjében a lakóház helyreállítása iránt rendelkezni jogosult volna, a lakóház fekvése szerint illetékes gyámhatóság az oly távollevő részére is rendelhet gondnokot, aki nincs egy éve távol, mégpedig a lakáshelyreállítási ügyekben eljárni hivatott hatóság, a tulajdonostárs vagy bérlő kérelmére is.

A gyám egyfelől a családjog keretébe tartozó magánjogi intézménynek látszik, mely az atyai hatalmat pótlandóan a család körében marad, a család által oldandó meg,

másfelől a gyámügy törvényi rendezése, illetve a gyámság közkötelességgé tétele révén s a tutela dativa útján bizonyos közjogi természetre utal.

Ez a kettősség végigvonul a gyámügy történeti fejlődésén egészen a legújabb korig más nemzeteknél is,

amennyiben a gyámügy fejlődésében bizonyos jogterületeken ma is a család játsza a főszerepet a családi tanács intézménye által, melynek elnöke a birói közeg, amelynek döntései birói úton megtámadhatók, -ily jogterületek az u.n.latin jogvidékek -Francia- Olasz- Spanyolország, Belgium /bizonyos jogterületeken pedig /Németország, Ausztria, Dánia, Svájc, stb./ tehát a germán jogvidékeken a gyámhatósági teendőket a család szerepének mellőzésével közhatalóságokra és pedig az elsőfoku bíróságokra bizzák. /Csorna

i.m. 210. oldal/

A Szovjet jogterületen "a gyámság és gondnokság jogának alapelveit az új Szovjet kódex megváltoztatta. A legfontosabb módosítás ebben a vonatkozásban abban áll, hogy elhagyta a kollektivistikus alapelvet és átvette az egyéni gyámság elvét, amely a gyámhatóság hatáskörét csak a felügyeletre és egyes fontosabb ügyeknél a végső döntésre szorította." /Szász i.m. 119.o./

Azonban a szovjet jog nem tesz nagy különbséget

a szülő és a gyám jogállása között. Az ukrán 1926 évi törvénykönyv ugyan a gyámságot csak azoknak a kiskorúaknak az esetében ismeri, akik nem állanak valamelyik szülő gondviselése alatt, a nagyorosz és a fehérorosz törvénykönyvek azonban csak azt mondják, hogy a szülő és az örök-befogadó szülő közhatósági kirendelés nélkül válik a kiskorú gyámjává. Ebből az látszik, hogy a szovjet jogból a régi atyai hatalom maradványai már egészen eltűntek. /Nizsalovszky i.m. 305.o./

A jogfejlődési kettősség pontosan vitás az, hogy mily természetű intézmény a gyámsági jog. A modern polgári törvénykönyvek /német, svájci, orosz polgári törvénykönyvek/ a gyámsági jogot a magánjogba és pedig annak családjogi részére olvasztják épügy, mint a házassági jogot és a rokoni jogot. Ezzel az állásponttal szemben vitatható meggyőző erővel az is, hogy a gyámsági jog voltaképpen a közigazgatási jogba tartozik, mert a gyámság megalapításával családi viszony nem létesül, mivel a gyámságot

államhatalmi intézkedés teremt meg a magánviszonyokról való jóléti gondoskodás érdekében, függetlenül az érdekeltek akaratától, holott a házasság a házasulandók szabad elhatározásán nyugszik, a rokoni kapcsolat pedig a szintén a szülők akaratán nyugvó természetes leszármazáson alapul.
/Csorna i.m. 10.o./

Akkor, amikor a megfelelő hatóság: a gyámhatóság a gyámhatósági jogkörben tevékenykedik, tulmegy az egyszerű jogszolgáltatáson és a gyámolt érdekében bizonyos

cél, eredmény elérése végett tevékenykedik törvényes felhatalmazás alapján, tehát nem egyszerűen jogot szolgáltat azaz összeveti a tárgyi jogot valamely konkrét tényállással és a tényállás alapján alkalmazza a tárgyi jogot, hanem saját belátás alapján a gyámolt érdekében akar valamely eredményt elérni, ami a közigazgatási intézkedés kritériuma. Ez utóbbi felfogás tagadja helyességét annak a magánjogi felfogásnak, mely a gyámság szabályozását a magánjogi keretében utalja, a gyámhatóságként a bíróságo-

kat látja a gyámhatósági jogkörrel megbizandónak. A gyám-jog szabályozásában a közigazgatási jogi elemeket látja kidomborítandóknak, s a gyámhatósági feladatokat a közigazgatási hatóságok elé utalandóknak tekinti. /Csorna i.m. 911.o./

A gyámügy fejlődése magyar vonatkozásban egészen specifikus jelleget mutat. A magyar jogfejlődésben jelentős szerepe jut ugyan a családnak, s ezáltal a magánjogi elemeknek, azonban már korán kidomborodik a gyámügy közjogi közigazgatási jogi jelentősége és ezt a jelentőséget ma is

élesen bizonyítja az, hogy a gyámhatósági jogkört minden vonatkozásban és minden fokon közigazgatási hatóságok gyakorolják.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok szerint pedig a gyámhatóság azon városi, vagy megyei törvényszékre bízván, melynek területén az árva atyja állandóan lakott, vagy meghalt.

Az 1870 évi XLII.t.c. és 1871 évi XVIII.t.c. a régi magyar jogfejlődésnek megfelelően teljesen a törvény-

hatóságokra és rendezett tanácsu városokra ruházták a gyámhatóságokat és ezt a jogfejlődést fenntartja az 1877 évi XX. t.c. is, melynek címe: A gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről.

Az 1870 évi XLII. t.c. kimondja, hogy az árva és gyámhatóságot a törvényhatóságok fogják gyakorolni, s árvaszéket szervez az I. fokú gyámhatóság gyakorlására, testületi szervezettel.

Közelebbről a következőket rendeli az 1870 évi XLII. t.c. az árvaszékek szervezetéről és eljárásáról :

Árva és gyámhatóságot a törvényhatóság egy állandó központú árvaszék által gyakorolja, mely áll: egy elnökből, legalább két ülnökből, a tiszti ügyészből, a számvevőből, egy jegyzőből és a szavazattal nem bíró közgyámból./9.§./

Az árva és gyámügyek a belügyminiszterhez felebezhetők.

Az árvaszék áll 1 elnökből, egy vagy több ülnökből és a szavazattal nem bíró közgyámból. Elnöke megyei városokban a polgármester, akadályoztatása esetén egyik árvaszéki ülnök.

A következő törvénycikk megalkotásának /1877.

XX.t.c./ legfontosabb célja az volt, hogy megszüntesse azt a jogbizonytalanságot, mely abból eredt, hogy bár az Ország-bírói Értekezlet alakilag visszaállította a régi magyar joguralmát, azonban ezt a gyakorlatban át és áttörték az Optk. recipiált szabályai.

A törvényhozó nem akart újat alkotni az 1877.

XX.t.c. rendelkezéseiben, csupán biztos alapot akart adni a gyámügyek intézésének.

Megelégszik azzal, hogy §§-okba szedi a létező jogot, anélkül, hogy reformokat akarna különösebben létesíteni. /Meszlényi i.m. 799. old./

Az 1877:XX. t.c. 178.§-a nem változtatja meg a fennálló jogállapotot, mert kimondja azt - az akkor létező jogállapotnak megfelelően - hogy a gyámhatóság első fokú - teljes jogkörrel - a törvényhatóságokat és a rendezett tanácsu, /ma megyei/ városokat illeti meg, akik e jogkört árvaszékeik által gyakorolják.

A gyámi törvény/176 §-a/ nem zárja ki azonban azt hogy a községek ne juthassanak gyámhatósági jogkörhöz.

Az árvaszékek megalkotása mellett azonban a gyámi törvény nem mellőzi teljesen a család közmemükö-

dését a gyámsági ügyekben s így amellet, hogy a gyámi
ügyet közigazgatási teendőnek fogja fel, módot ad arra,
hogy a család is érvényesítse befolyását a gyámság kö-
rébe.

Mindenek előtt igen nagy terjedelmű beavat-
kozást enged a rokonoknak a törvény a gyámoltak /és
gondnokoltak/ ügyeiben.

A rokonok úgy férfi, mint nőágon, megállapi-
tott atyaság esetében házasságon kívüli gyermek ügyé-
ben is mindkét ágon negyediziglen követelhetik, hogy a

gyámság vagy gondnokság alatt álló rokonaik ügyeiben őket meghallgassák, illetőleg azt, hogy ők ezek érdekében közreműködhessenek.

A rokonok a gyámolt, gondnokolt ügyeiben meghallgatandók, főleg a gyámhatósági jóváhagyást igénylő esetekben, azonfelül a gyámok személyileg elsősorban a rokonság köréből kerülnek ki, ha csak az atyai hatalmat gyakorló atya közjegyzői okiratban, vagy végrendeletben gyámot nem rendel ki.

Ezek általában a lényeges ügyek, melyeket a

gyám törvény 147 §-a részletesen felsorol. Ezek :

1/. a gyámolt vagy gondnokolt tartása, nevelése, képzése, szolgálatbaadása,

2/. a gyámolt vagy gondnokolt 18 éven tuli fiu vagy 16 évet meghaladott leány házassága,

3/. ingóságok eladása,

4/. földbirtok haszonbérbeadása.

Egyébként a rokonoknak másfelől a törvény módot adott arra, hogy a családnak gyámsági ügyekben

hatósági jogkör adassék. Ez az intézmény a családtanács intézménye volt, mely jogunkban a gyámi törvény hatálybalépése előtt nem volt ismeretes, noha rokonságnak, a családnak mindig volt bizonyos befolyása a gyámolt ügyekben.

A családtanács intézménye francia eredetű intézmény, mert ott az egész gyámságügyi kérdés a családtanács intézményén nyugszik s azon az eszmén alapul, hogy a rokonok, mint a gyámolthoz legközelebb állók intézzék annak ügyeit.

Alapelve lévén az, hogy a családtanács tagjai csak rokonok lehetnek s csak kivételesen idegenek is.

Gyámtörvényünk azonban a családtanács intézményét nem tette általánossá, mert bizonyos censust állított fel. Eszerint a kiskorút illető nagy vagyon /eredőileg 200.000 Korona/ esetében az atya a gyámnevezésre megszabott alakszerűségek mellett, vagy a belügyminiszter az anya, a nagyszülők vagy a rokonok kérelmére négytagú családtanácsot alakíthatott, amelynek elnöke az illetékes I.foku gyámhatóság elnöke volt.

A családtanácsot bizonyos, a közhatósági jogkör hiányából folyó kivételekkel, a kiskorú minden ügyében a gyámhatóság hatásköre illette. Ezt az intézményt, amely a gyakorlatban hosszú időn át nem is alkalmazott feudális maradvány volt újabb jogunk megszüntette, illetve hatályon kívül helyezte a 10470/1945 M.E.sz. rendelet 21.§-ával, mely kimondja, hogy "az 1877.XX. t.c.-nek a családtanácsról szóló rendelkezései hatályukat veszítik. A jelen rendelet hatálybalépésekor működő családtanács helyett a családtanács székhelye szerint il-

letékes árvaszék jár el." /Berzsenyi i.m. 116.o./

A családtanács intézménye révén magánjogias
elen hatolt be gyámságjogunkba, azonban az élet a csa-
ládtanács intézményét nem tulságosan alkalmazta s
gyámrendelet meg is szüntette.

Az 1877 évi törvény a gyámhatósági feladat-
kör betöltését külön közigazgatási szervre, elsőfokon
az árvaszékre bízta.

Árvaszék a fővárosban, minden vármegye székhelyén,
minden megyei és törvényhatósági városban van.

A vármegyék székhelyén a megyei és városi árvaszék külön működik.

Ami az árvaszék szervezetét illeti, minden árvaszéknek egy elnökből, legalább két úlnokból, egy jegyzőből és megfelelő számú segédszemélyzetből kell állnia. A megyei városban a polgármester az árvaszék elnöke. /1877.XX. t.c. 177.§./

Az árvaszéknek általában a gyámhatóságnak feladata a kiskorúak és gondnokoltak szellemi és anyagi érdekvédelme. Tehát minden a kiskorúak érdeke kell

előtérbe jusson. Eljárásában tehát nem kell szigorúan alkalmazkodnia a jogszabályokhoz, hanem az ezek keretén belül ug. kell cselekednie, amint azt a kiskorúak érdeke kívánja.

Ugyan ez volt a helyzet a római jogban is, ahol a vagyonkezelésben a gyám a régi jog szerint nem volt meghatározott rendszabályokhoz kötve és hatósági ellenőrzés alá vetve. Mindössze bona fide, a serdületlen érdekei szerint kellett eljárnia, mert az ez ellen vétő, a pupillus érdekeit sértő vagy elhanyagoló gyá-

mot a magistrátus bárki panaszára elmozdithatta tisztétől, /crimen suspecti/ ami infámiával járt. Ez a rendelkezés már a 12 táblás törvényből eredt. A későbbi jog azonban megszorítja a gyám kezelési szabadságát."

/Marton i.m. 271-272 o./

A gyámi törvény 186.§-a társas hatóságként szervezte meg az árvaszéket, mert az árvaszék érdekelges határozatait ülésben, testületileg hozta. Áttörte ezt a szervezeti elvet az 1923.XXXV. t.c. 13.§-a, mert ez a törvény az ügyvitel gyorsítása céljából

megszünteti az árvaszékek testületi szervezetét, s egyedi hatósággá tette, ami annyit jelent, hogy az árvaszékek nevében az intézkedéseket az egyes árvaszéki ülnökök maguk teszik meg, illetőleg maguk határoznak ahhoz hasonlóan, ahogyan a bíróságoknál az egyes bírák járnak el. Lényeges eltérés azonban a bírósági eljárással szemben, hogy az árvaszék elnökét minden ügyben felülvizsgálati jog illeti, amelynek gyakorlása céljából minden érdemleges intézkedést az elnök elé kell terjesztetni. A bíróságoknál ez nincs.

A 23. évi törvény ugyanis úgy rendelkezik, hogy minden kérdésben az előadó ülnök saját felelősségére intézkedik, vagy határoz, de köteles minden fontos jogi kérdésben az ügyész véleményét előzetesen kikérni és minden érdemleges határozatot az ügyésszel és az elnökkel is közölni. Az ügyészt felelőbeszélési jog illeti meg, az elnök pedig észrevételt tehet a határozatra, amelyet ha az ülnök nem vesz a észrevételt figyelembe azt az elnök kifejezett kívánságára másodfokú gyámhatóság elé kell terjesztetni. Az ilyen határozatot

a II. foku hatóság döntése előtt még akkor sem lehet végrehajtani, ha az ülnök határozatában annak végrehajtását a felelbezésre való tekintet nélkül még is állapította volna. Az ülnök intézkedéséért elsősorban maga felelős. Súlyos hibákért és jogsértésért azonban, másodsorban felelős a véleményező ügyész és a felülvizsgáló elnök is. /7740/1923 M.E.sz.r./

Másodfoku gyámhatóság az árvaszék által intézett ügyekben a közigazgatási bizottság gyámügyi, felelbbviteli küldöttsége, melynek határozatai ellen

a főispán, polgármester és a tiszti ügyész a belügy-miniszterhez felelbezzhet.

A község által gyámhatósági ügyekben hozott határozatok elleni felelbezzések felett másodfokon a törvényhatósági árvaszék, harmadfokon a törvényhatósági közigazgatási bizottság határoz. /212.§./

Ami az árvaszék önálló hatósági jellegét illeti, azt abban körvonalazhatjuk:

1/. hogy az árvaszék saját felelőssége mellett önállóan érintkezik más hatóságokkal, mely köz-

vetlenül érintkezik a belföldi felsőbb és vele egyfokon álló hatóságokkal,

2/. Külföldi hatóságokkal közvetlen érintkezés nincs, azokkal csupán a belügyminiszter útján érintkezhet, ha csak nincs eltérő nemzetközi megegyezés.

3/. Az árvaszéknek saját pecsétje van, határozatait saját közgeivel hajtja végre.

4/. Az árvaszék személyzete az árvaszéki elnök közvetlen rendelkezése, felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

5/. Megilleti az árvaszéket a felsékekkel szemben az idézési és fegyelmi jog, a felett személyes megjelölésre kényszer útján is közölheti.

6/. Érdemleges határozatait az árvaszékek indokolnia kell.

Kérdés már most, hogy mi is gyámhatóság feladata a gyám működésével kapcsolatban?

Ezek a következők :

1/. a gyám megerősítéséig vagy kirendeléséig a szükséghez képest ideiglenes gyám kirendelése;

2/. a gyám kirendelése vagy megerősítése;

3/. a vagyon leltározásáról való gondoskodás;

4/. a gyám vagyonkezelési utasítással ellá-

tása;

5/. a kiskorú ama vagyonának közvetlen kezelése, amelyet a gyám a gyámhatósághoz szolgáltat be;

6/. a kiskorú házassága, örökbefogadása ügyében határozás a jóváhagyás vagy beleegyezés kérdésében;

7/. a kiskorú részéről történő atyai elismerés, a kiskorúra nézve tett ily elismeréshez a kiskorú

részéről szükséges hozzájáruló nyilatkozat megerősítése;

8/. az előterjesztett egyes jogügyletek vagy más intézkedések jóváhagyása, felőli határozás,

9/. nézeteltérés esetében a gyermek pályaválasztásának kérdésében döntés,

10/. a gyámi számadások felülvizsgálása, a gyám számadásra szorítása esetleg a biztosítási intézkedések megtétele,

11/. a gyám felmentése felfüggesztése, elmozdítása, végszámadásának felülvizsgálása vagy az érde-

keltek felhívása a nyilatkozásra;

12/. a gyám anyagi igényei felőli határozás.

/Nizsalovszky i.m. 326-327 old./

Gyám és gondnok vagyonkezelése.

A gyámi tiszttel a vagyonkezelés nem jár szükségképpen együtt, így a szülői hatalmat gyakorló szülő a gyámnevezésre megszabott alakszerűségek mellett a vagyonkezelésre külön gondnokot is nevezhet. A vagyonkezelői feladatkörnek ez a különválása nem vonatkozik szükségképpen az általomra szoruló egész vagyónára, hanem korlátozódhatik meghatározott vagyonrészekre.

Azt a személyt, aki az említett esetekben a vagyonkezelői feladatkört betölti jogunk arra tekintet nél-

kül gondnoknak nevezi, hogy a jogköre a szülői hatalomból vagy a gyámi jogkörből válik-e ki.

A vagyonkezelésre kirendelt gondnok a gyámi tisztnek a vagyonkezeléssel kapcsolatos részét van hivatva ellátni a gyámra irányuló szabályoknak megfelelően. A vagyonkezeléssel kapcsolatos ügyekben a gondnok a kiskoru képviselője és a vagyonjogi ügyletek kötése körében is -ideértve a vagyon állagának megváltoztatását is a gyámmal azonos jogállása van.

Nincs vagyonkezelési joga az ellenőrző gyámnak.

A gyámnak feladatköre a kiskoru vagyonának kezelésében lényegesebb eltéréseket mutat a vagyonkezelő szülő jogkörétől, mint aminő eltéréseket a két jogállás között egyéb vonatkozásban látunk. Nevezetesen :

"a gyám és gondnok rendszerint nem mentesül a kiskoru jövedelmére is kiterjedő számadási kötelezettség

alól;

a gyám egyes vagyontárgyakat megtérítés illetőleg biztosíték adás kötelezettsége mellett sem használhat fel a vag. céljára;

a gyámot nem illeti meg a jövedelemfelesleg;

a gyám vagyonkezelés tekintetében a gyámhatóság állandó felügyelete alá tartozik;

a vagyon tekintetében a gyámnak több intézkedéséhez szükséges gyámhatósági jóváhagyás, mint a szülőnek." /Nizselovszky i.m. 319, 332, 334 o./

A gyám vagy gondnok a Gyt. /73.§-a/ értelmében a tisztből folyó teendőiben a szorgalmas családapá gondosságával tartozik eljárni és a törvénynek ez az általános meghatározása fokozott felelősséget jelent abban az esetben, ha a gyám, gondnok vagyont kezel. A Gyt.-nek ez a jogi meghatározása azt jelenti, hogy a gyám, gondnok a

képviseltje ügyeiben, így a vagyonkezelés terén is, ugyanolyan gondossággal, sőt még ezen túlmenően köteles eljárni, mint saját ügyeiben. Épen ezért, mint a törvényhely a továbbiakban megállapítja, a gyám, gondnok felelős minden kárért, melyet szándékosan, vagy gondatlanságból, akár cselekvés, akár mulasztás által okozott.

A gyám és gondnok azonban rendszerint csak a saját hibájáért felelős, de ha kellő óvatosság nélkül nem alkalmas személyeket alkalmaz, - az ebből eredt kárért is felelős és kártérítéssel tartozik. A gyám, gondnok azáltal, hogy a gyámhatóság valamely cselekményét jóváhagyja, nem szabadul a felelősség alól, mert elsősorban ő és csak másodsorban felelős a gyámhatóság. Ha azonban a gyámhatóság valaminek tevésére, vagy abbahagyására utasította és utasítás alapján jár el, nem felelős a következményekért.

Mindkét esetben a gyám, gondnok a Gyt. /140.§-a/

alapján is jogosítva van a vagyonkezelés tekintetében hozott gyámhatósági határozatok ellen a felsőbb gyámhatóságokhoz jogorvoslattal élni és ha e törvényadta jogával nem élt, - a gyámoltat, gondnokoltat ért károsodásért kártérítési felelőssége, amely felett a Gyt. 73.§. utolsó bek. szerint a bíróság határoz, - joggal képezheti bírói mérlegelés tárgyát.

A gyám, gondnok vagyonkezelésének meghatározásánál is mint azt a Gyt. /270.§-a/ általában kimondja - ott ahol a törvény nem intézkedik nem az általános szabályok, vagy szokások, hanem a fennforgó körülmények és a célszerűség, továbbá a gyám, gondnok tulajdonságai és a kiskorúak e részbeni viszonya, nagykorúságuk /a gondnokoltaknál, gondnokság alóli felszabadulásuk/ esetére tartandó szem előtt.

A törvénynek a vagyonkezelés általános irány-

elvei meghatározására vonatkozó ez a rendelkezése kétség-
kívül bölcs előrelátás bizonyítéka, amikor kivéve a tör-
vény tüzetes és csak esetekre, módokra való megkötései
mellett is- szabadkezet, rugékonyságot és rendelkezési
szabadságot kíván biztosítani elsősorban a gyámnak, gond-
noknak, másodsorban a gyámhatóságnak. Főcél a gyámoltak,
gondnokoltak vagyoni érdekeinek megóvása és előmozdítása,
függetlenül a társadalmi és gazdasági rendben való meg-
óvása és előmozdítása, függetlenül a társadalmi és gaz-
dasági rendben kialakult általános szabályoktól, vagy
szokásoktól eltérően is.

A gyám, gondnok vagyonkezelése és ennek ellen-
őrzése, a gyámhatóságoknak a vagyonkezelés tekintetében
netán adandó utasításokra nézve a Gyt. erre vonatkozó
rendelkezései nem tartalmazznak általános érvényű szabá-
lyokat, hanem megvan a lehetősége annak, hogy az az egyes
gyámoltak, gondnokoltakra nézve egyénenként és eseten-
ként nyerhessen alkalmazást.

A Gyt. a vagyonkezelés tekintetében a gyám, gondnok egyéni kedvezményezésében épül fel, a gyámhatóságoknak e tekintetben csak a felügyeletet és az ellenőrzés jogát és kötelességét tartva fenn. A gyámhatósági feladatkör helyes értelmezése szerint a gyámhatóság feladata nem a gyámkodás, hanem a minél fokozottabb ellenőrzés, amennyiben a t. képviselők szerepét e tekintetben akár a gyámhatóság, akár annak közgei veszik át, megszűnik a t. képviselő kívánatos személyi és helyi ismeretekkel rendelkező kezdeményezési joga és lehetősége.

A vagyonkezeléssel kapcsolatban a Gyt. 270.§-ának általános rendelkezései ép a most kifejtetteknél fogva csak általános utasításokat tartalmaznak a gyámhatóság számára és pedig a következőkben :

földbirtoknál oly gazdálkodási rendszer, mely a távolabb időbeni jövedelmezésre aggályt kelthetne, csak

a szakértő helyeslő véleménye alapján engedhető meg, épületek és felszerelések jókarban tartása tekintetében a gyám, gondnokok különösen ellenőrizendők.

Okszerű gazdálkodás és jövedelmezésre szolgáló felszerelések és beruházások lehetőleg előmozdítandók.

A Gyt. 271.§-a a gyári, kereskedési vagy iparüzlet fenntartása tekintetében tartalmaz általános irányelveket. A gyári az államosítások következtében jelentőségét veszítette.

A gyám, gondnok a vagyont kezelés végett leltár mellett veszi át, melynek készítésénél -ha csak akadályozva nincs- jelen lenni tartozik. A leltár egy példánya a gyámnak, gondnoknak adandó át, egy példánya pedig az árvaszéknek küldendő be.

A gyámhatóság köteles a leltárt felülvizsgálni s e célból a Gyt. 273.§-a értelmében a leltárak felül-

vizsgálatánál az árvaszék köteles arra ügyelni, hogy abba minden ingó és ingatlan vagyon és vagyonbeli érték felvé- tessék, a terhek pedig ne csak felsorolva, hanem amennyire lehet, igazolva is legyenek.

A gyám, gondnok a Gyt. szerint a leltár elké- szítése után a szülők, nagyszülők, esetleg rokonok meg- hallgatása mellett javaslatot készít a gyámolt személyi, vagyoni és vagyonkezelési ügyeire nézve, s az örökösödési tárgyalás alkalmával ezt a gyámhatóságnak jóváhagyás vé- gett be kell mutatnia. /92.§./

A leltározott javak tekintetében a Gyt. általá- nos rendelkezéseket tartalmaz. Ezek :

a Gyt. értelmében ékszerek, drágaságok, érték- papirok és adóslévelek, ugyszintén jogviszonyokra vonat- kozó fontos okiratok a gyámhatóságnak adandók át. /100.§./ Amennyiben tehát ily ingók leltározattak, azok gyámpénz-

tári kezelésbe adandók s erre a gyám, gondnok utasítandó. Amennyiben a tárgyakat harmadik személy birtalja, utasítani kell őt, hogy azokat megszerelve, gyámpénztári kezelésbe adja, kivételek ez alól az ékszerek és drágaságok vagy azok egy része, amely a gyámoltak, gondnokoltak használatára gyámhatósági engedéllyel átvehetők. /101.§./

Természetes azonban az, hogy az erre szolgáló engedélyek gyámhatósági megadásánál figyelembe kell venni a gyámolt, gondnokolt osztály helyzetét, az abból folyó ily irányú kötelezettségeit, a használni kívánt drágaságok, ékszerek értékét, továbbá a gyám, gondnok megbízhatóságát a tekintetben, hogy azok az elkallódás, elértéktelenedés veszélyének nem lesznek-e kitéve.

A gyámoltat, gondnokoltat illető követelések tekintetében a gyámhatóság intézkedése előtt is oly követelésekről, melyeknek bizonyítására okiratok nem lé-

teznek, tartozik a gyám, gondnok lehetőség szerint okiratokat szerezní, amely követelések pedig biztosítva nincsenek, azokat biztosítani, ellenkező esetben felmondani köteles. /104.§./

A vagyon átvétele alkalmával a gyám és gondnok a készpénzből csak annyit tarthat magánál, amennyi a nevelésre vagy üzlet folytatására és netáni adósságok törlesztésére szükséges, a felesleg a gyámhatóságnak adandó st. /102.§./

Azt, hogy a fenti célra mennyi összeg szükséges, azt a gyámhatóság állapítja meg, mely összeget a gyám, vagy gondnok az átvett készpénzből a vagyon átvétele vagy a számadás benyújtása időpontjában visszatarthat magánál. A készpénz fennmaradó részét be kell fizetnie a gyámpénztárba.

Ugyesintén gyámpénztárba utalandó, illetve fi-

zetendő be az az összeg, mely a gyámoltat, vagy gondnokoltat esetleges rendkívüli bevételként illeti meg.

Az ingatlan elidegenítése folytán az érte járó vételár az ingatlan helyébe lépven az a kiskoru törzsvagyont képezi, mely mint ilyen a Gyt. értelmében rendszerint a gyámpénztárba szolgáltatandó be. A gyámhatóság a kiskorúak hozzá befizetett készpénzét a postatakarékpénztárnál letétként helyezi el /1948: XLIX.t.c. 1 és 3.§. 167.250/1948 B.M.sz.r. Nizsalovszky i.m. 320.o./

Gyámság alatt álló kiskorúak javára szóló pénzübeli marasztalásnál a marasztalta nem a gyám kezéhez, hanem gyámpénztárba való teljesítésre kell kötelezni.

Épen ezért a Gyt.-ben megszabott határidő elteltével a gyám vagy gondnok saját mulasztásából be nem adott pénztől a gyámhatóság által 8% kamat fizetésére kötelezendő /mulasztási kamat./. A törvény által e szá-

kaszban meghatározott kamatláb nem a törvényes kamat mérve és az a 8% kártérítési kamat követelhető akkor is, ha az a törvényes kamatláb legmagasabb mérvét meg is haladja. Ez a kamat arra tekintet nélkül jár, hogy a gyám a pénz visszatartásával kapcsolatosan követte-e el valami-mő magasabb jogkövetkezményt maga után vonó visszaélést /pl. sikasztást/ /Nizsalovszky i.m. 320.o./

Mulasztási kamat az 1877:VIII.tc. értelmében bírói uton érvényesíthető legmagasabb kamat mértékének felelt meg, de azon a legmagasabb kamat mértékét szabályozó újabb rendelkezések nem változtattak. Az ékszereket és drágaságokat -rendszerint, ha azok egyszersmind a kiskoru céljára szükséges használati tárgya, a gyámhatóság ki is utalhatja. A készpénzből a gyám, gondnok annyit tarthat magánál, amennyi a gyámolt, gondnokolt tartási és nevelési fedezésére, a folyó gazdálkodáshoz,

az esetleges kamatai fizetéséhez és törlesztéséhez szükséges. Az ily címen magánál tartott készpénz felhasználásáról el kell számolnia, s a felesleget mint már említettem be kell fizetniök a gyámpénztárba.

A vagyon átvétele során leltározott ingó javaikat illetően a Gyt. kimondja, hogy a nélkülözhető ingó vagyon a gyám, gondnok által a szülők és nagyszülők, esetleg a rokonokkal egyetértőleg a gyám, vagy gondnok felelőssége mellett értékesítendő. Ha egyetértés köztük létre nem jönne, a gyámhatóság határoz. /105.§./

Ebből következik az, hogy ha a szülők, nagyszülők élnek, az értékesítés tekintetében őket a gyám, gondnok minden esetben köteles meghallgatni. Ha ezek egyike is egyes ingók, vagy azok valamennyijének értékesítését ellenezné, úgy tartozik a gyámhatóság e tekintetbeni engedélyét kikérni. Ha szülők, nagyszülők nin-

csenek a gyámhatóság határozatára csak az esetben van szükség, ha a meghallgatott rokonok többsége tiltakozik az értékesítés ellen.

Kérdés már most, hogy mit kell nélkülözhető ingóságnak tekinteni?

Nélkülözhető ingóság az, amelynek megőrzése tetemes költséggel jár, továbbá elhasználódás, elértéktelenedés veszélyének van kitéve. Ezeket az ingókat minden további nélkül értékesíteni kell, ha arra nézve a gyám és a szülő, nagyszülő, illetőleg a rokonok egyetértő véleménnyel vannak. Köteles azonban a gyám, gondnok ezekre nézve is a kegyeletre tekintettel lenni.

Nem tekinthetők ellenben nélkülözhető ingóknak azok az ingók, amelyek~~re~~ a gazdaság, üzlet, ipar folytatásához szükségesek.

A gyámhatósági gyakorlat nélkülözhető ingók

körét helyesen inkább megszorítólag magyarázza, amit a gazdasági élet rendjében az utóbbi évtizedekben gyakran tapasztalt értékingadozás ténye még inkább megokol. Az ingók értékesítését legcélszerűbb mindenkor nyilvános árverésen eszközölni, bár annak módozatait törvényi szabályozás híján a gyám, gondnok saját felelősségére maga szabhatja meg. A nyilvános árverés azért indokolt, mert ezáltal legkönnyebben megvalósítható az értékesítés nagy nyilvánossága és az elérhető legmagasabb vételár biztosítása.

A Gyt. értelmében az ingó vagyon értékesítése tekintetében gyámhatósági intézkedésre amint látjuk csak az esetben van szükség, ha a gyám és a törvény által megszabott hozzátartozók között az egyetértés létre nem jön, mégis célszerű, ha a gyámhatóság követeli a gyántól és gondnoktól az értékesítés megtörténtének bejelentését

és az árverési jegyzőkönyvnek beterjesztését jóváhagyás és tudomásul vétel végett.

A Gyt. alapján ugyan a kezelésben folyó eladásokat a gyám, gondnok saját felelősségére teljesíti, mindamellett különösen, ha a gyám, gondnok vagyontalan, vele szemben hűtlen gazdálkodás esetén a kártérítés sikere nagyon kétséges volna, akkor ha az e téreni ellenőrzés csak az évi számadás beterjesztésekor lenne alkalmazva. /106.§./

A nélkülözhető ingók értékesítéséből befolyó vételárat, amennyiben az a gyámolt, gondnokolt érdekében más célra nem nyer felhasználást, a gyámpénztárban kell elhelyezni gyümölcsösztetés végett. /102, 285. §§./

Kérdés már most az, hogy mit kell ingó vagyonnak tekinteni?

Ingó vagyonnak tekintendők:

a gazdasági élő és holt felszerelés, a házi használatra szánt, mindennapi életszükséglet mérvét meghaladó butorok stb., üzemi, üzleti berendezések, gyári, kereskedelmi és ipari üzlet, -az ingatlan tartozékai és növedéke.

Azt az ingó vagyont, amely nem értékesítettett a gyám, gondnok a szorgalmas családapá gondosságával tartozik megóvni, állagában és értékében megőrizni. Ennek biztosítása érdekében a gyám és gondnok ép úgy mint az atya és a vagyon kezelő anyja évente a kezén hagyott ingók kimutatását tartozik a gyámhatóságoknak előterjeszteni. /128.000/1902 B.M.sz.r./

A Gyt. /106.§-a/ kimondja, hogy a vagyon kezeléséből származó eladásokat a gyám, gondnok saját felelősségére teljesíti. Ilyen vagyontárgyaknak tekintendők az ingatlan vagyon tartozékai: pl. a termés, az ingó

vagyon növédeke pl. az állatállomány természetes szaporulata, továbbá az ingatlan hasznosításából származó természetbeni szolgáltatások. Jogában áll tehát a gyámnak, gondnoknak a függő termést eladni, azonban a még be nem vetett termést, épügy mint a szolgalmat nem értékesítheti. Megszorítja azonban a Gyt. 106.§-ában foglalt eladási jogkört e törvénytörzszakasz további rendelkezése az erdőingatlan hozama tekintetében, amikor parancsolóan előírja, hogy az eladás e kizárólagos joga, csak a rendes évi vágást meg nem haladó fennmaradásra terjed ki.

Jogosult a gyám és gondnok az ingó vagyon jövedelmének a beszedésére is. Ily jövedelemnek tekinthetők azok az időszakonként visszatérő egyéb jövedelmek és szolgáltatások, amelyek a gyámhatóság alatt állót illetik. Ez utóbbiak pl. a járadék, tanulmányi segély, ösztöndíj, nyugdíj, különböző segélyek stb.

A gyámpénztárban kezelt értékek jövedelmét is felveheti a gyám, gondnok, azonban ezeket felvenni, illetőleg az értékpapírok szelvényének beváltását eszközölni nem köteles, mert amennyiben azok a gyámpénztárban kezeltetnek, beváltásukról és kamatok tőkésítéséről a gyámpénztár hivatalból köteles gondoskodni.

Az ingatlan vagyon kezelésénél köteles a gyám vagy gondnok arra ügyelni, hogy a kezelés folytán a törzsvagyon értékében későbbi jövedelmezőségében ne csorbuljon. /107.§./

Épen ezért, ha az ingatlan vagyon bérbe, haszonbérbe van adva, arra is köteles ügyelni, hogy a bérlő, a haszonbérlő a kötelni jogon alapuló használati jogát csak a törvényben előírt módon gyakorolja. Ha pedig a használat ezzel ellentétes, úgy a gyám, gondnok tartozik a bérlet, haszonbérlet megszüntetése és az esetleges kár-

igények érvényesítése érdekében a szükséges lépéseket haladéktalanul megtenni.

A gazdálkodási rendszer tekintetében a földbirtoknál a gyámnak, gondnoknak az ingatlan vagyon jövedelmezőségének fokozása érdekében tervbe vett okszerű beruházásait, felszerelések pótlását, kiegészítését célzó terveit, -amennyiben ezt a gyámhatóság alatt álló vagyoni, jövedelmi viszonyai megengedik- a gyámhatóságoknak elő kell mozdítani. De a törvény ezen parancsoló szabályát, mérlegelnie kell azonban a gyámhatóságnak akkor, ha a tervbe vett beruházások csak kölcsön felvételével nyerhetnek megvalósítást. Ily esetben nemcsak a felveendő kölcsön kötelmi feltételeit, hanem a tervbe vett beruházások okszerűségét, az abból remélt jövedelemtöbblet biztos bekövetkeztét is vizsgálnia kell, nehogy a gazdasági életben, a termelési rendben bekövetkező változások

a terv eredményeit semmivé tegyék. E téren, ha a gyám, gondnok által tervbe vett beruházások nagyobb mérvűek, a gyámhatóság nem nélkülözheti szakértő véleményének kikérését. /270.§./

A földbirtok rendszerint haszonbérbe adandó, A haszonbérlet azon az éven túl, amelyben a kiskoru nagykorúságát életkora szerint eléri, nem terjedhet ki. /108.§./

A haszonbérbeadás iránt a gyám, gondnok a szülők, nagyszülők, esetleg a rokonokkal egyetértőleg intézkedik. /108.§./

A haszonbérleti szerződés gyámhatósági jóváhagyásra nem szorul, mivel a Gyt. 113.§-ában erre nincs rendelkezés, kivéve, ha a haszonbérleti jog tkvi feljegyzését is kikötik a szerződők, ugy a szerződés gyámhatósági jóváhagyása megkivántatik. /113.§./

Ujabb törvényes rendelkezéseink szerint a mező-

gazdasági ingatlanok haszonbérletére nézve kötött szerződést az ingatlan fekvése szerint illetékes törvényhatóság közigazgatási bizottsága gazdasági albizottságának tudomásul vétel végett be kell jelenteni. Ezek némelyike a szerződések előzetes gyámhatósági jóváhagyását is kívánja. Bár sem a Gyt. sem más hatályos jogszabály a haszonbérleti szerződés gyámhatósági jóváhagyást nem kívánja meg, mégis a gyámhatósági gyakorlatban helyen elvként az árvaszékek a haszonbérleti szerződéseknek gyámhatósági jóváhagyását kívánják meg. Ezzel az ügyletből netán támadható jogviták lehetősége csökken és a gyámhatóság alatt állók érdeke jobban és hatályosabban megóvható. Ha tehát a gyám, gondnok a haszonbérbeadásra nézve kötött szerződést bemutatja, amennyiben az a kiskorú gondnokolt érdekében áll, az minden további nélkül is gyámhatósági jóváhagyást nyerhet.

A földbirtok haszonbérbeadása történhetik a Gyt. szerint nyilvános árverés, vagy szabadkézből történt bérbeadás útján.

A Gyt. kimondja, hogy a haszonbérbeadás rend-
szerint nyilvános árverés, írásbeli ajánlat, vagy mindkettő
útján eszközölendő s annak feltételei tüzetesen megállapi-
tandók a gyám, gondnok és a szülők, nagyszülők, illetőleg
a rokonok egyetértése mellett. Ez esetben gyámhatósági in-
térkedésre szükség nincs, azt a gyám, gondnok saját fele-
lőssége mellett eszközözi. Ha azonban a szülők, nagyszülők,
rokonokkal egyetértésben a nyilvános árverés mellőzésével
szabadkézből áthajtja a gyám, gondnok a földbirtokot bérbe-
adni, úgy ehhez a Gyt. szerint a gyámhatóság előzetes

jóváhagyása szükséges. /108.§./

A gyám, gondnok ennél fogva szabadkézből való haszonbérbeadás esetén erre gyámhatóság jóváhagyó engedélyét előzetesen tartozik kikérni, így azt a haszonbérleti szerződésnek utólagos bemutatása /elbírálása céljából/ nem pótolhatja.

A vagyon kezelése történhetik házi kezelésben is, de ehhez egyes esetekben a rokonok beleegyezése, egyes esetekben pedig a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.

Nincs szükség a rokonok hozzájárulása esetében a gyámhatósági jóváhagyásra a Gyt. értelmében:

1/. ha az ahhoz megkívánható gazdasági és egyéb kezelési eszközök megvannak, vagy

2/. ha a kiskorú nagykorúságához közel lévén a vagyon rövid időre előnyösen bérbeadható nem lenne./109.§./

Ezekben az esetekben is azonban, ha a rokonok a

házi kezelésre nézve a gyámmal, gondnokkal egyet nem értenek kikérendő a gyámhatóság jóváhagyása. /147.§./

A vagyon házilag kezelhetőségéhez gyámhatósági jóváhagyás kikérése szükséges a Gyt. 109.§-a értelmében akkor :

1/. ha ~~/~~ haszonbérllő a vidéken szokásos árakért kétszeri árverezés folytán sem jelentkezett, vagy

2/. ha a birtok természete és afennforgó viszonyoknál fogva értékesökkenés nélkül haszonbérbe adható nem volna.

E két utóbbi esetben tehát gyámhatósági jóváhagyás szükséges.

Ha a vagyont vagy annak egy részét épületek, különösen pedig lakóház képezi, ennek hasznosítását illetően a gyám, nagyobb hatáskörrel bír, mint a földbirtok esetében. A Gyt. a lakóház bérbeadása tekintetében a

gyámra, gondnokra nézve megkötéseket nem tartalmaz és így ennek bérbeadása szabadkézből vagy nyilvános árverés, írásbeli ajánlat útján történhetik. A bérlővel kötött bérleti szerződés gyámhatósági jóváhagyást nem igényel, de a haszonbérleti szerződések gyámhatósági elbírálásával kapcsolatban kifejtettek szerint a bérleti szerződésekre is alkalmazást nyernek. Amennyiben azonban a bérleti jogviszonyt a szerződő felek a telekkönyvben is bekebelezni kívánják, a bérleti szerződés gyámhatósági jóváhagyása a Gyt. 113.§. 9. pontja és a telekkönyvi rendtartás 69.§-a alapján szükséges és nem mellőzhető.

Mivel a Gyt. a bérleti időtartam tekintetében határozott rendelkezést az életkor szerinti kiskorúsággal kapcsolatban nem tartalmaz, ennélfogva a gyámügyi elmélet művelői közül pl. Sipőcz László is azt vallja, hogy a bérleti szerződés tülterjedhet a kiskora gyámolt nagykorúságán.

Bírói gyakorlatunk ezzel ellentétes felfogást látszik vallani, mert a Curia P.III.1473/1923. sz. ítéletében a következő ellentétes megállapítást teszi :

a Gyt. 108.§. a 2. bek.-ben foglalt rendelkezésnek joghasonlatos alkalmazásával hatálytalannak kell tekinteni a hosszú időre történt bérbeadást azon az időn túl, amelyben a kiskorú nagykorúságát életkoránál fogva eléri.

Az épület, lakóház jövedelme, bére beszedésére a gyám, gondnok jogosult, aki azonban az épületeket és felszereléseket jókarban tartani köteles és pedig úgy, hogy a kezelés folytán értékében és távolabbi időben jövedelmezőségében ne csokkittassék. Ezekben az általános rendelkezéseken túlmenően a Gyt. 110.§-a előírja, hogy az épületeket a gyám, gondnok tűzkár ellen biztosítani köteles. Kivételnek csak a gyámhatóság beleegyezésével van helye.

Azonban a törvényadta ezen kivételhez a gyámhatóság épen az anyagi felelőssége folytán csak nagyon meg-

okolt kivétel esetében adhatja beleegyezését, - bár a gyakorlatban számos eset adódik, amikor különösen a gyámolt, gondnokolt által lakott épület tűzbiztosítására a gyám, gondnok anyagi erőforrás híján teljesen képtelen. Bár ilyen esetben is célszerű, ha a gyámhatóság a tűzkár ellen biztosítást a kiskorúnak az elhagyottán nem nyilvánított szegénygyermek segélyalapjából megszavazott segély útján eszközli. Gondnokolt esetében pedig különösen, ha a gondnokolt lakja, a tűzveszély még fokozottabb lehetősége mellett is, ily kisegítő megoldásra nincs lehetőség.

Mivel a Gyt. csupán a tűz ellen biztosítás eszközését írja elő az egyéb kárveszély elhárítását szolgáló szokásos biztosítás nemek /betörés, elemi kár/ igénybevételére a gyám, gondnok nem köteles. Ha azonban ennek indokolt veszélye fennáll és a gyámhatóság alatt álló jövedelme lehetővé teszi a gyám, gondnok ily irányú intézkedését, a gyámhatóság nem kifogásolhatja.

A vagyon kezelésével szoros kapcsolatban a gyá-
moltak, gondnokoltak tulajdonához tartozó oly helyiségek
és eszközök a Gyt. 111.§-a értelmében, amelyek a gyári vagy
gondnoki tisztt gyakorlásához, illetőleg a vagyonkezeléshez
szükségesek, ez eset alkalmára a gyám, gondnok által
igénybevehetők.

A már kifejtettek szerint ingó vagyont képez a
kiskorú, gondnokolt tulajdonát képező vagy reán háramló
ipari, kereskedelmi üzlet, vállalat is. A Gyt. 106.§-a
értelmében az üzlet, üzemvitellel kapcsolatos eladásokat
a gyám vagy gondnok ugyancsak saját felelősségére teljesi-
ti. A gyári, kereskedelmi és ipari üzletek a gyámolt,
gondnokolt érdekében és javára való továbbfolytatása te-
kintetében a Gyt. 271.§-ának általános rendelkezései az
irányadók.

Végeredményben tehát megállapíthatjuk, hogy ál-

talában a gyám, gondnok vagyonkezelési jogosultsága gyámolt gondnokolt egész vagyon terjed ki és pedig úgy ingó, mint ingatlan vagyontárgyaira. Kivételt képeznek azok az érték-tárgyak és értékpapírok, valamint a készpénz, amely gyám-pénztári kezelés alatt áll, mert ezeket a gyámpénztár ke-zeli, bár nincs kizárva annak a lehetősége, hogy a gyámpénz-tárral g kezelt értékpapírok kamatjövedelmét felvegye, a ka-matozó szelvényeket pedig beváltsa. A Gyt. azonban egyes esetekben a gyám, gondnok vagyonkezelését teljesen kizárja. Külön vagyonkezelő gondnok rendelendő ki a Gyt. 29.§-a c/. pontja értelmében, ha az aki a kiskorúnak örökség, hagyomá-ny, vagy ajándékozás címén vagyon hagyott a 34.§-ban megírt alakszerűségek megtartásával, a vagyon kezeléséből a gyámot kizárta.

A Gyt. 75.§-a értelmében, ha több gyám nevezte-tett, a gyámhatóság azok meghallgatása után közülök egyet

a tulajdonképeni gyámi teendőkkel megbizni s rendszerint a vagyonkezelést is erre bizni köteles, ha csak a vagyonkezeléssel a többiek közül egynek vagy többnek megbizása célszerűnek, vagy szükségesnek nem mutatkozik. Ha több gondnok neveztetett, vagy több gyám, vagy gondnok rendeltetett ki együttes vagyonkezelésre, ezek mindnyájan egyetemlegesen felelősek- ellenkező esetben pedig mindegyik csak a gyámhatóság által reá bizott vagyon kezelésért felelős.

Végül a Gyt. 139.§-a alapján a gyámhatóság a gyám vagy gondnok jogait a gyámolt vagy gondnokolt személyi és vagyoni ügyeiben előterjesztett terv, vagy az évi számadások vizsgálata alkalmával bizonyos ügyek tekintetében megszoríthatja.

A Gyt. most említett korlátozó rendelkezései a vagyonkezelés tekintetében a Gyt. 29.§-ának esetét kivéve,

a gyámhatóság belátására bizza annak a meghatározását, hogy e korlátozás a vagyon minő részeire és mily hatáskörre terjedjen.

Több gyám, vagy gondnok rendelésének szükségessége rendszerint akkor áll be és mutatkozik célszerűnek, ha nagyobb vagyon kezeléséről van szó. Ebben az esetben is különösen, ha a vagyonkezelés tárgyát képező vagyontárgyak egymástól távol fekszenek és azok terjedelme vagy bonyolult volta egy személy részére a vagyonkezelést lehetetlenné teszi, vagy nagymértékben megnehezíti, vagy a vagyontárgyak különbözősége olyan szakismereteket követel meg együttesen, amellyel a kirendelendő gyám, gondnok egyszemélyben nem rendelkezhet. De megtörténhetik ilyen esetben, hogy a kirendelendő gyám, gondnok e merőben ellenkező szakismereteket kívánó vagyonkezelés miatt a tisztet ily módon vállalni nem akarja.

Mindegyik gyám, gondnok felelőssége a rá bízott vagyon kezelésében addig tart, míg a tiszttet viseli, azonban valamelyik tisztének megszűnte a többi jogát a vagyonkezelésre nem érinti. Ha több gyám, gondnok közül csak egy bízott meg a vagyonkezeléssel, azokat a gyámokat, gondnokokat, akik megbízást nem nyertek, erre a Gyt. szerint ellenőrzési jog és kötelesség illeti.

Az ellenőrző gyámnak joga van a gyám vagyonkezelését megvizsgálni, a kiskorúaknak a gyám kezén lévő ingóságait és fontosabb okiratait megtekinteni. Az ellenőrző gyám, a gyám mulasztását köteles a gyámhatóságnak haladéktalanul bejelenteni. /Nizsalovszky i.m. 321.o./

A Gyt. alapján a gyámhatóság a gyám, gondnok jogait a vagyonkezelés egyetemenét illetően nem szünteti meg, -az csupán a vagyonkezelés egyes mozzanataira, a vagyon egyes tárgyaira terjedhet csupán. A gyámi, gond-

noki jogkörnek oly számottevő eleme a vagyonkezelés joga és kötelessége, hogy amennyiben ez a jog a gyámtól, gondnoktól teljes egészében elvonatnék, a gyámi, gondnoki képviselétről beszélni sem lehet. Ha tehát a gyám, gondnok működése a gyámnatóság alatt álló érdeksérelmével jár, úgy őt a tisztétől el kell mozdítani, vagy fel kell menteni.

A főbb vonatkozásban ismertetett, a törvényben foglalt vagyonkezelési rendelkezések természetesen a gazdasági rendünk átalakulása folytán sok vonatkozásban számottevően módosulnak, illetőleg tárgyitalanokká válnak. A gazdálkodásban mindenesetre a gyámnak, gondnoknak is alkalmazkodnia kell az általános hatályú rendelkezésekhez.